

Metka Krašovec

Metka Krašovec, 1965, fotografija: Zmago Jeraj
(hrani UL ALUO)

Metka Krašovec (1941–2018), rojena v Ljubljani, si je že zgodaj želela postati slikarka, a se je po maturi na Klasični gimnaziji po očetovem prigovarjanju najprej odločila za študij psihologije, ki ga je opustila po enem semestru. Leta 1964 se je vpisala na študij slikarstva na ALU, kjer je leta 1964 diplomirala pri prof. Gabrijelu Stupici. Pri njem je leta 1966 končala še specialko za slikarstvo. V letu 1966/1967 je opravila specializacijo kot pedagoška asistentka na oddelku za slikarstvo in grafiko na šoli Ohio University, Athens, Ohio. Študij je nadaljevala v Ljubljani, kjer se je leta 1968 vpisala na grafično specialko na ALU pri prof. Riku Debenjaku in jo zaključila leta 1970. V letu 1974/75 je znanje še izpopolnjevala na šoli Royal College of Art v Londonu, na oddelku za grafiko.

Razstavljati je začela že v času študija. Na razstavi grafik študentov ALU v galeriji Galerie der Akademie der Bildenden Künste v nemškem Braunschweigu leta 1967 je bila ena najmlajših avtoric. Prvo samostojno razstavo, na kateri se je predstavila tudi s študentskimi deli, je imela leta 1968 v Galeriji Kolarčevog narodnog univerziteta v Beogradu. Že kot študentko so jo opazili tudi kritiki. Aleksander Bassin jo je istega leta prav tako v Beogradu, v Galeriji Kulturnog centra, uvrstil na skupinsko razstavo Ekspresivna figuralika mladega ljubljanskega kroga, na kateri so se predstavili študenti ALU. S tem poimenovanjem je želel označiti odziv generacije na dogajanje v umetnosti šestdesetih let, novo figuraliko, narativno figuraliko in popart.

Leta 1970 so bile njene grafike prvič uvrščene v krog ljubljanske grafične šole na

antološki razstavi *25 let slovenske grafike*, postavljeni v ljubljanski Moderni galeriji, Vili Bled in Domu JNA v Beogradu. Od takrat je bila redno vabljen v selekcije, ki so predstavljale jugoslovansko/slovensko grafiko po svetu, mdr. tudi na razstavo v Bruslju leta 1974, ki je prvič z naslovom inavgurirala pojem ljubljanska grafična šola in potem še dve leti potovala po Belgiji, Nizozemski in Franciji.

V tem obdobju je občasno honorarno poučevala, leta 1977 pa je bila kot docentka za risanje in slikanje sprejeta na ALU, od leta 1991 kot redna profesorica. S tem je postala prva ženska, pripuščena k poučevanju ateljejskih predmetov na ALU. Na Akademiji je ostala do upokojitve leta 2008.

Njen študentski opus je zaznamovala ameriška cenzura, umeščena v čas med do- in podiplomskim študijem na ljubljanski ALU. Dela, ki so nastala v času do diplome na slikarstvu leta 1964, predstavljajo prvo fazo. V njih je sledila rednemu študijskemu programu, delala le črno-belo grafiko v tehnikah jedkanice, lesoreza, suhe igle, akvatinte, litografije, rezervaša in *verniss mou*. Sama je svoje stremljenje opisala kot zasledovanje realističnih podob predmetov v abstraktnem prostoru. Že tedaj se je v njenem delu nakazovala svobodna izbira motiva ter abstrahiranje ploskovite krajine, ki pa jo je potem, v času grafične specialke, iz črno-belih grafičnih tehnik prevedla v barve ter jo še stopnjevala v ploskovitost predmetov in figur. Na grafični specialki jo je tudi prof. Riko Debenjak usmerjal k barvitosti in abstrakciji. Sprva je iskala kontraste v osnovnih barvah, od leta 1968 naprej pa je like in domišljajske kra-

jine obarvala v rdeči barvi, v vseh njenih odtenkih. Umetnica je v tem obdobju ustvarila mojstrske grafike, ki so z barvitostjo, abstraktnostjo in ploskovitostjo že nakazale pot v njeno prvo slikarsko fazo, ki rdečo barvo iz grafike inavgurira še v slikarstvu kot barvno dominantno. Začenja jo slika *Tišina (Franciškanska cerkev)* iz leta 1970, na kateri je skušala doseči »tisti moment največje napetosti, ko je tišina prignana do skrajnosti in se mora nekaj zgoditi«. ¹ Rdeča barva je prevladala nad ostalim barvnim spektrom in ji pomenila tudi največji prevod njenih intimnih občutenj kot simbolov ljubezni in spominov. Sama je o letih na grafični specialki zapisala, da so bila polna ljubezni in občutij, ki jih je ob koncu obdobja že spremljal strah pred izgubo/smrtjo matere. ²

Nihanje med dvema grafičnima tehnikama, litografijo in sitotiskom, pa je morda najbolje opredelil Zoran Kržišnik ob njeni drugi samostojni razstavi v Mali galeriji v Ljubljani leta 1975: »Če je sitotisk gibek, prijeten in prikladen, pa je tudi površinski: za tisto, kar želi Metka Krašovec izraziti, sam na sebi celo pre-površinski ... Litografija oživlja spodnjo plast spriču svoje večje neposrednosti (in) je neprimerno občutljivejša za fineze, odtenke in v kombinaciji s sitotiskom skoraj nadomešča jedkanico.« ³

Metka Krašovec je vse življenja rada in veliko potovala. Vodila jo je želja po svobodi, prav poseben vtis nanjo pa je naredilo odkritje barv, o čemer je zapisala: »Prvi intenziven stik z barvo izven slikarstva sem doživela v Senegal. Zrak je bil nasičen s svetlobo in vlago in vse je žarelo. Od plastične posode na stojnicah, ki so

bile prave barvne eksplozije, do čudovitih oblačil in turbanov na ženskah, ki so bile vse žive Nefretete.« ⁴ Znano je, da so po obisku Mehike leta 1979, ki je bil zanjo prelomen tudi čustveno, saj se je zaljubila in poročila s pesnikom Tomažem Šalamunom, na njene grafike vplivale prav žareče barve: »Barve v Mehiki žarijo enako intenzivno kot v Indiji, so še malo bolj kristalno ostre ...« ⁵

Bila je cenjena umetnica in profesorica. Ko je leta 2017 prejela Prešernovo nagrado za življenjski opus, so jo v utemeljivi imenovali za drugo po pomenu za slovensko umetnost po Ivani Kobilci. Za delo je leta 1973 prejela še nagrado Prešernovega sklada in leta 1983 Jakopičevo nagrado. Leta 2015 je postala izredna članica SAZU v razredu za umetnosti, leta 2018 pa je prejela častni doktorat Univerze na Primorskem. Leta 2012 so v Moderni galeriji v Ljubljani pripravili obsežno retrospektivno razstavo njenih del.

¹ Metka KRAŠOVEC, Oglledalo, čas, v: *Metka Krašovec* (ur. Andrej Medved), Ljubljana: EWO, 1994, str. 120.

² Prav tam.

³ Zoran KRŽIŠNIK, *Metka Krašovec*, Mala galerija, Ljubljana, 1975, brez pag.

⁴ Metka KRAŠOVEC, Oglledalo, čas, v: *Metka Krašovec* (ur. Andrej Medved), Ljubljana: EWO, 1994, str. 110–111.

⁵ Prav tam, str. 112.

David Hockney v kratkem dokumentarnem filmu iz leta 2016 govori o svojem 60-letnem delu v sliki, grafiki, fotografiji in si postavi zanimivo vprašanje: »*How do you paint memorable picture?*« (»Kako naslikaš nepozabno sliko?«)¹ Potem pove, da tega ne ve, ker ne obstaja formula za slikanje nepozabnih slik. Tudi Metka Krašovec je v svojih besedilih o tem, kako ustvarja, razmišljala podobno in na vprašanje novinarke, če je že naslikala sliko, s katero je bila povsem zadovoljna, odgovorila: »Ne. Sem pa naslikala slike, ki jih sedaj ne bi več zmogla.«²

Ena od risb Metke Krašovec z naslovom (*MBHRS*) je zame nepozabna, in ko se spominim na Metko Krašovec, jo vedno povežem z njo. Njeno delo sem spremljala od konca sedemdesetih let naprej in navduševalo me je to, da se ni nikoli ponavljala. Vedno znova je svojo misel zastavila drugače ter poiskala druge oblike in barve, da nam jo je predstavila. Spomin seže od velikih barvnih slik v pretežno rdečih odtenkih metafizičnih mest, bolniških postelj, oblačil do pretresljivih podob ginekološkega stola. Na teh slikah lahko ujamemo skrajno osebna stanja, kjer ni prostora za upanje, svetlobo, skrivnost. Kot da bi želela pokazati samo površino stvari, prisotnost in hkrati odsotnost vsega, kar je življenje. Sama je rekla, da je na sliki želela doseči tisti trenutek največje napetosti, ko je tišina prignana do skrajnosti in se mora nekaj zgoditi.³ To obdobje se je končalo, ker zvok rdeče barve ni več ustrezal temu, kar je hotela izraziti. Od konca osemdesetih naprej smo lahko občudovali njeno izjemno serijo velikih platen, naslovljeno *Prisotnosti*, kjer so jo zanimali odsevi, zrcala in podobe žensk v sanjskih krajinah. Platna velikih formatov so bila tako zelo dovršena in brezčasna, da so še zdaj fenomen v našem in tudi širšem prostoru.

Vmes pa so nastajala dela na papirju, za katera so značilni svetloba, spomin in intuicija, in ki so meni najbližja. Risbe v tehniki akvarela, gvaša, svinčnika, rotringa ali flomastra sledijo toku podzvesti. Dela so nastajala v praznini, brez predhodne podobe v glavi, skozi meditacijo in potovanje v lasten notranji svet. Povezujejo se s poezijo, pojavijo se besede in stavki, prisotna sta humor in erotika. Uporaba ležečega formata ji je omogočala, da je figure, živali in rastline postavila v odnos, ki deluje kot ples, neke vrste koreografija, kjer včasih besedila nakažejo smer, v katero se bodo zavrtela. Njena neuresničena otroška želja, da bi postala baletka, je vidna v elegantnih gibih figur. Barve so bile vedno natančno izbrane, subtilne, kompozicije nenavadne, kadriranje spominja na filmsko, horizont je visoko ali pa ga sploh ni. Včasih se podobe svobodno gibljejo v praznem prostoru, ki odpira domišljiji prosto pot.

Grafika Metke Krašovec z naslovom *My Boy Has Red Socks* iz leta 1982 je odtisnjena v tehniki cinkografije v dveh barvah, in to v nakladi 30 odtisov. *MBHRS* je nastala najprej kot risba v tehniki svinčnika in gvaša na papirju leta 1981 in šele pozneje kot grafika. Med risbo in grafiko v tem primeru ni bistvene razlike, ker gre za dobesedni prevod risbe v grafično tehniko, ki je to omogočala. Če bi umetnica uporabila kakšno

¹ David HOCKNEY, I Like to Live in the Now—*You Tube*, <https://www.tate.org.uk/art/artists/david-hockney-1293/david-hockney-how-do-you-paint-memorable-pictures>.

² Nina GRANDA, Metka Krašovec: v globini mirna, na površini orkani, <https://outsider.si/metka-krasovec-v-globini-mirna-na-povrsini-orkani/> (30. 8. 2024); Tiskana verzija *Outsider*, 10, poletje 2017.

³ Metka KRAŠOVEC, Ogleдалo, čas, *Metka Krašovec*, EWO: Ljubljana, 1994, str. 119.

My Boy Has Red Socks (MBHRS), 1982, cinkografija,
L 38 × 50 cm, Umetniška zbirka UL ALUO

drugo tehniko, bi bil končni rezultat drugačen, saj bi se vmes zgodile nekatere napake ali pa bi deloval upor materiala, ki bi narekoval drugačno likovno rešitev.

Grafika *MBHRS* kaže figuri, ki lebdi v zraku malo nad spodnjim robom formata, sta v objemu in delujeta, kot da bi se v breztežnostnem prostoru vrteli okrog skupne osi. Polkrožno besedilo nad njima nakazuje krožno gibanje, hkrati pa v vsebinskem smislu ne ilustrira podobe, temveč jo dopolni, je z njo v komplementarnem odnosu. Skupaj s podobo ga lahko razumemo kot izraz veselja do življenja ali poetičen trenutek, ki je prisoten pri večini risb Metke Krašovec. Preplet besede in podobe v njenih delih je včasih v funkciji likovne rešitve, zato besede nakažejo ritem, tu pa se mi zdi, da je besedilo del zgodbe ali anekdote ter prihaja od daleč. Poezija je tu kot svetloba, ki se bori proti temi, in humor ta vtis samo še potencira. Figuri sta izrisani z jasno črto, brez senčenja in se rahlo stikata, kar ponazarja nežnost, a tudi krhkost odnosa med akterjema. Upodobljeni telesi sta lepi in estetski, med njima je erotični naboj, prisotna je želja po združitvi v eno bitje. Občutimo lahko njuno pričakovanje užitka, a hkrati tudi negotovost in dvom. Mogoče je ta vmesni prostor med željo in dejanjem tisti, ki je najbolj pravi in vznemirljiv. Figuri sta postavljeni v prazen prostor, ki je lahko mišljen tudi kot prostor igre in domišljije. Andrej Medved v besedilu *Slike in risbe na papirju 1981–1986* zapiše: »... Ne le užitek v igri, ampak igra, ki je že užitek; ker igra je v resnici prostor, ki ga ni, odprtje vseh prostorov, možnosti in domišljije, kjer se vsak individuum sreča z arhetipi, otroškost z magijo; kjer je na delu skrivna alkimija, ki nas ozdravlja lažnih in popačenih predstav in ki odpravlja vsako potujitev, ponaredek.«⁴ Svet, ki je predstavljen na grafiki, ni svet vsakdanjosti, ampak svet čistosti, hrepenenja, v katerem zunanji svet ne obstaja, in kjer ni prostora za lažno moraliziranje.

Grafiko *MBHRS* lahko razumemo različno, hkrati pa je njeno sporočilo univerzalno, saj se je njen pomen prelil čez okvir in ni vezan na določen omejen prostor. V širšem družbenem smislu to delo kaže na čas in družbo osemdesetih, ki se je odpirala, ki je bila v marsičem bolj svobodomiselna in tolerantna kot današnja.

Metka Krašovec ni bila moja profesorica, sva se pa srečevali na različnih krajih in v različnih obdobjih najinih življenj. Sodelovali sva na skupinskih razstavah in najzanimivejša je bila tista z naslovom *Turn Around Woman*, ki jo je kurirala Taja Brejc v Equrni konec leta 1993. Razstava je bila poimenovana po njeni risbi z enakim naslovom, katalog pa je bil oblikovan kot komplet razglednic; vključenih je bilo petnajst avtoric. Čeprav se Metka ni imela za feministko, je z veseljem sodelovala na razstavi in tako podprla svoje mlajše kolegice na začetku njihovih poti, saj je bila v tistem času od vseh nas daleč najuspešnejša in najbolj uveljavljena umetnica. Enkrat sem jo srečala v MGLC-ju, ko je tiskala grafike v tehniki sitotiska in mi je podarila majhno grafiko s podpisom, ki je sedaj na posebnem mestu v mojem ateljeju. Tam je tudi na steni zalepljena fotografija nje in Tomaža Šalamuna, ki sem jo, ne vem, zakaj, izrezala iz književnih listov. Nekatere stvari so preprosto lepe in pomembne in tako se mi je

⁴ Andrej MEDVED, *Slika kot psihična podoba, Metka Krašovec*, EWO: Ljubljana, 1994, str. 61.

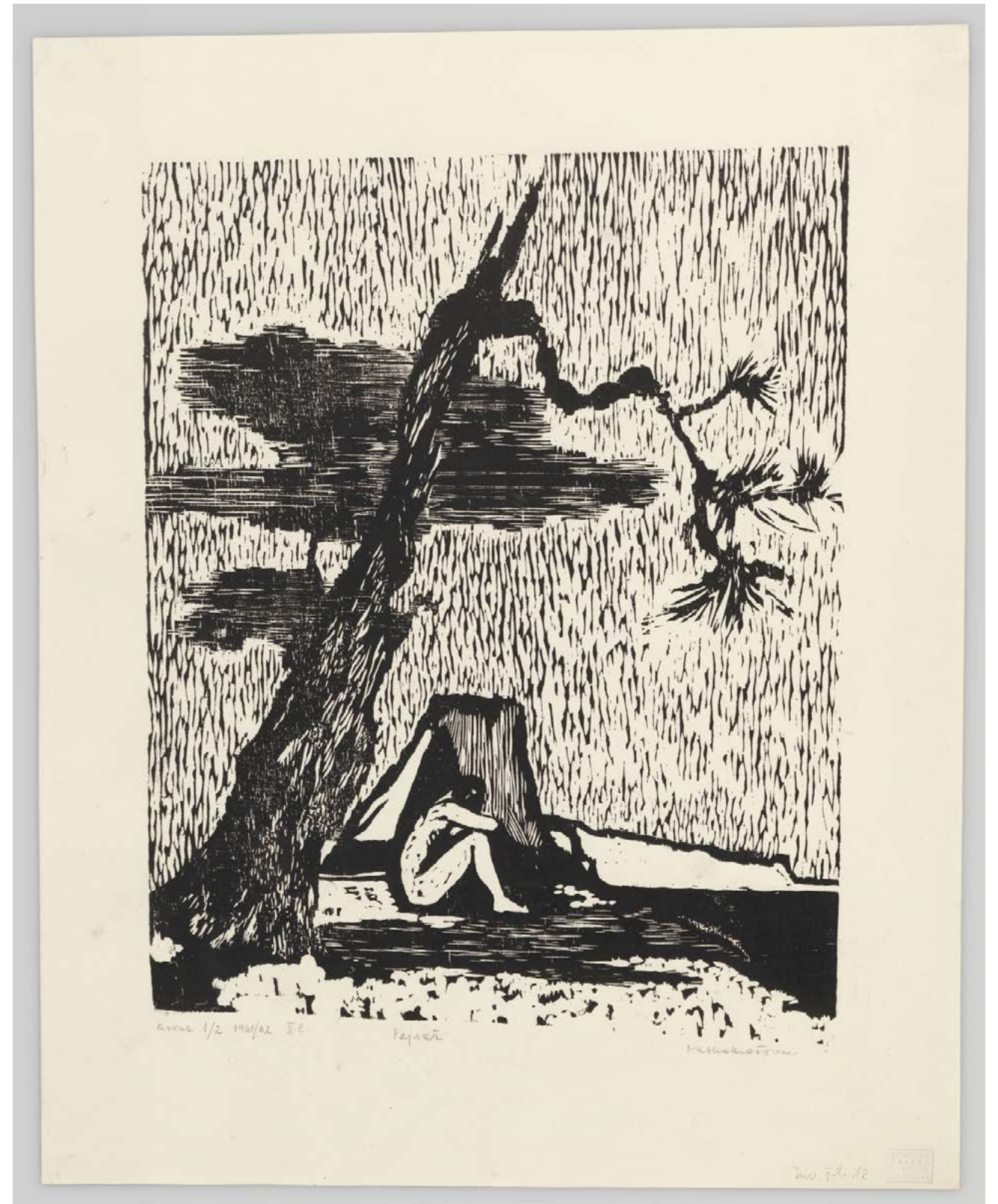
⁵ GRANDA, Krašovec, op. 1.

njun odnos zdel zanimiv, svetovljanski in navdihujoč.

Na vprašanje, kakšne so lastnosti, ki so bistvene za ustvarjalni razvoj, Metka Krašovec odgovarja: »Čuditi se, biti radoveden – to pomeni, da si živ, da si sposoben ne samo gledati, ampak tudi videti, da ne hodiš po svetu zdolgočasen in poln sebe, da si poln navdušenja in želje po raziskovanju, da se te stvari dotaknejo, da čutiš, se radostiš, žalostiš, skratka, da si polno v življenju samem.«⁵ Taka je bila Metka Krašovec tudi s svojimi študenti in tistimi, ki jih je srečevala na hodnikih Akademije ali odprtjih razstav, predvsem v Equrni, kjer so domovala njena dela. Neposredna, odkrita, včasih tudi malo navihana in hudomušna. In taka je tudi njena grafika *My Boy Has Red Socks*.

Na lesorezu srednjih dimenzij je umetnica upodobila poletni motiv šotorjenja. Visok borovec na levi in klif v ozadju postavljata kraj dogajanja ob morje, a ga ne dokončno definirata. Nebo je abstraktno, oblikovano z mnogimi vrezi v grafično ploščo. Ponavljajoči se ritem črt namiguje, da dežuje. Hkrati pa nas senca drevesa prepričuje na prisotnost sončne svetlobe. Ta nenavadna atmosfera je značilna za podobe Metke Krašovec. Ob šotoru sedi gola ženska v fetusni drži. Krošnja dreves jo ščiti pred dežjem. Podobnost s sproščenim in vedrim ikonografskim motivom kopalk je le navidezna, saj je motiv interpretiran tako, da izraža ekspresivno emotivno tesnobo figure oziroma eksistencialno tesnobo občutenje sveta. Osamelo drevo in drža figure poudarjata žalost, stisko in osamljenost upodobljenega dekleta. Ranljivo golo žensko telo je ujeto v svet mogočne narave in prepuščeno njeni nepredvidljivosti. Likovno se na grafičnem odtisu odvija ploskovita igra kontrastov med ostro obliko drevesa, ki spominja na orožje, mehkim polkrožnim telesom sedeče ženske figure, trikotno obliko šotorja ter abstraktno širino neba in morja. Drevo tudi diagonalno ločuje podobo na zgornji, bolj abstraktni del ter spodnji pripovedni in figuralni del kompozicije. Motiv je upodobljen ploskovito. Grafični odtis motivno spominja na japonske lesoreze. Delo je nastalo v času drugega letnika na akademiji, ko so se študenti še urili v tehniki lesoreza. Metka Krašovec je torej že v prvih študentskih grafikah ustvarila strogo kontroliran, racionalno grajen in z emotivnostjo prežarjeni svet, na katerega je ob njenih zrelih delih opozoril Zoran Kržišnik.¹

krajina, morje, ženski akt, klif,
borovec, drevo, obala, dež

Umetnica je na lesorez ujela atmosfero narave ob morju. Zaradi ploskovitosti motiva je težko določiti, ali je grafični list razdeljen v dva ali tri prostorske plane. Širok črni pas, ki ločuje obalo od zgornje črtkane površine, bi bil lahko neosvetljeni del tal ali morje, ki ločuje nebo od kopnega. Črtkano belo ozadje bi torej lahko ponazarjalo morje ali nebo. Motiv je krajevno nedefiniran, kar je tudi značilno za dela Metke Krašovec v tem času. Rogovilasti borovci, razporejeni skoraj simetrično v dve skupini, mečejo na tla sence. Tla ekspresivno obarvajo svetlobne lise dolgih belih sončnih žarkov. Svetloba pada z desne strani in iz dolžine in intenzivnosti senc lahko sklepamo, da gre za pozno poletni popoldanski motiv. Umetnica s črno-belimi potezami doseže atmosferski učinek. Med svetlimi in temnimi površinami grafičnega odtisa so ustvarjeni močni kontrasti. Obla, voluminozna in ukrivljena debela dreves dinamično razgibajo sicer umirjeno in strogo kompozicijo ter so hkrati kontrast ploskovitosti tal in ozadja. Dinamiko motivu dajejo tudi njihove s sončno svetlobo obsijane črne prepletajoče se krošnje. Ploskovitost motiva spominja na japonske lesoreze. Za Metko Krašovec je bila značilna natančna risarska poteza, ki jo je uspešno prenesla v grafiko. V času, ko je nastal lesorez, je bila v drugem letniku študija. Na akademiji se je ravno menjavala slogovna usmerjenost študentov od Jakčevega realizma v smer eksperimentalne grafike, raziskovanja ekspresivnih oblik in poudarjenega nemodulacijskega ploščenja novega profesorja Rika Debenjaka.² Narava na upodobitvi je umirjena in tiha v strogo kontrolirani in racionalno grajeni kompoziciji, a zaradi sončnih žarkov in razgibanosti dreves tudi ekspresivna, vedra in dinamična.

drevo, obala, senca, krošnje, deblo,
krajina, morska krajina, morje

V lesorez je Metka Krašovec ujela motiv solin v Ulcinju, obmorskem letovišču v Črni gori – nekoč je bila del Jugoslavije. Avtorica je kraj dogajanja določila z naslovom, saj ga nič na podobi posebej ne definira. Sicer je za njena dela značilno, da je hote puščala gledalcu prostor za določitev kraja in časa dogajanja. V abstrahiranem realizmu je načrtala ključne predmete upodobitve, ribiško kolibo in mostove. Postavila jih je v vizualno ploskovit in skoraj abstrakten prostor. Umetnici je uspelo ustvariti nenavadno atmosfero brezosebnosti obdajajočega sveta. To je storila z minimalizmom predmetov, ki ne mečejo senc, zaradi česar motiv deluje kot tihožitje v izvirnem pomenu (mrtva narava). Figur na upodobitvi ni. Edini znak življenja je osamelo drevo brez listov ob hiši. Globino in perspektivo je avtorica gradila s pomanjšanjem oddaljenih predmetov. Meja med morjem in nebom ni natančno določena, tako da sta skoraj zlita v eno. Umetnica ju je likovno nakazala s kratkimi vidnimi sledmi rezov v grafično ploščo. Nebo zaznamujeta tudi dva skrajno poenostavljena oblaka. Upodobljeni deli arhitekture so zaradi ploskovitosti podobni geometričnim likom oziroma črkam, na primer prednji pomol, ki je v obliki obrnjene črke L. Nevidna diagonala teče po morju med dolgim pomolom in hišo. Metka Krašovec je z malo predmeti in črtami zarisala motiv, ki je kljub ploskovitosti pripoveden. Spominja na princip upodabljanja japonskih lesorezov. Lesorez je nastal v drugem letniku študija na akademiji. Obstaja tudi verzija odtisov v barvnem lesorezu, ki kažejo podoben motiv in so nastali z iste grafične plošče, ki jo je umetnica nadgradila z nekaj dodatki (npr. soncem itd.).

soline, morje, koliba, brv, most,
drevo, oblaki, atmosfera, nebo

V barvni lesorez je Metka Krašovec ujela motiv *Ulcinjskih solin* v Črni gori, kar je namignila z naslovom. Obstajajo črno-beli odtisi iz istega časa, ki kažejo podoben motiv z več podatki v zarezah in so nastali z iste grafične plošče. Pri barvnem lesorezu je uporabila dve plošči enakega formata. S prvo je na papir prenesla barvno podlago, drugo (že prej uporabljeno na črno-beli verziji) je nato natisnila na rumenem odtisu. Poleg rumene barve je na ta odtis dodala še dva detajla. S prstom je monotipijsko nanekla rdečo barvo na spodnjega od obeh oblakov za upodobitev sonca, kar naredi celoto še bolj podobno japonskim lesorezom. Hkrati pa daje ravno ta odtis s prstom, ki je slikarski element, dodan na grafiko po tisku in zato na vsakem odtisu drugačen, tudi unikatnost vsakega odtisa posebej. Rdeča barva sonca in njegova pozicija na motivu sta ravno taki, da bi šlo lahko za vzhod ali zahod. Prvi sončni žarki so tudi že obsijali srednji del brvi. Določene detajle je ob večkratnem odtisu iste plošče izločila, na primer zgornji oblak je na tem odtisu manj viden, manj temne pa so tudi črtne zarezne v osrednjem delu glavne brvi. Motiv solin je avtorica reducirala na najnujnejše predmete in bi mu brez naslova težko določili kraj, nedefiniran pa je kljub soncu ostal tudi čas dogajanja. Metka Krašovec je večkrat dejala, da upodablja trenutek, preden se stvari zgode.³ To je njen zgodnji poskus vnosa barve na grafiko. Lesorez je nastal v drugem letniku študija na akademiji v času, ko je študente že poučeval Riko Debenjak. Ta jih je usmerjal k eksperimentiranju, k ekspresivno oblikovnemu raziskovanju, k poudarjenemu nemodelacijskemu ploščenju pa tudi k raziskovanju barv v grafiki.⁴

soline, morje, koliba, brv, most,
drevo, oblaki, atmosfera, nebo

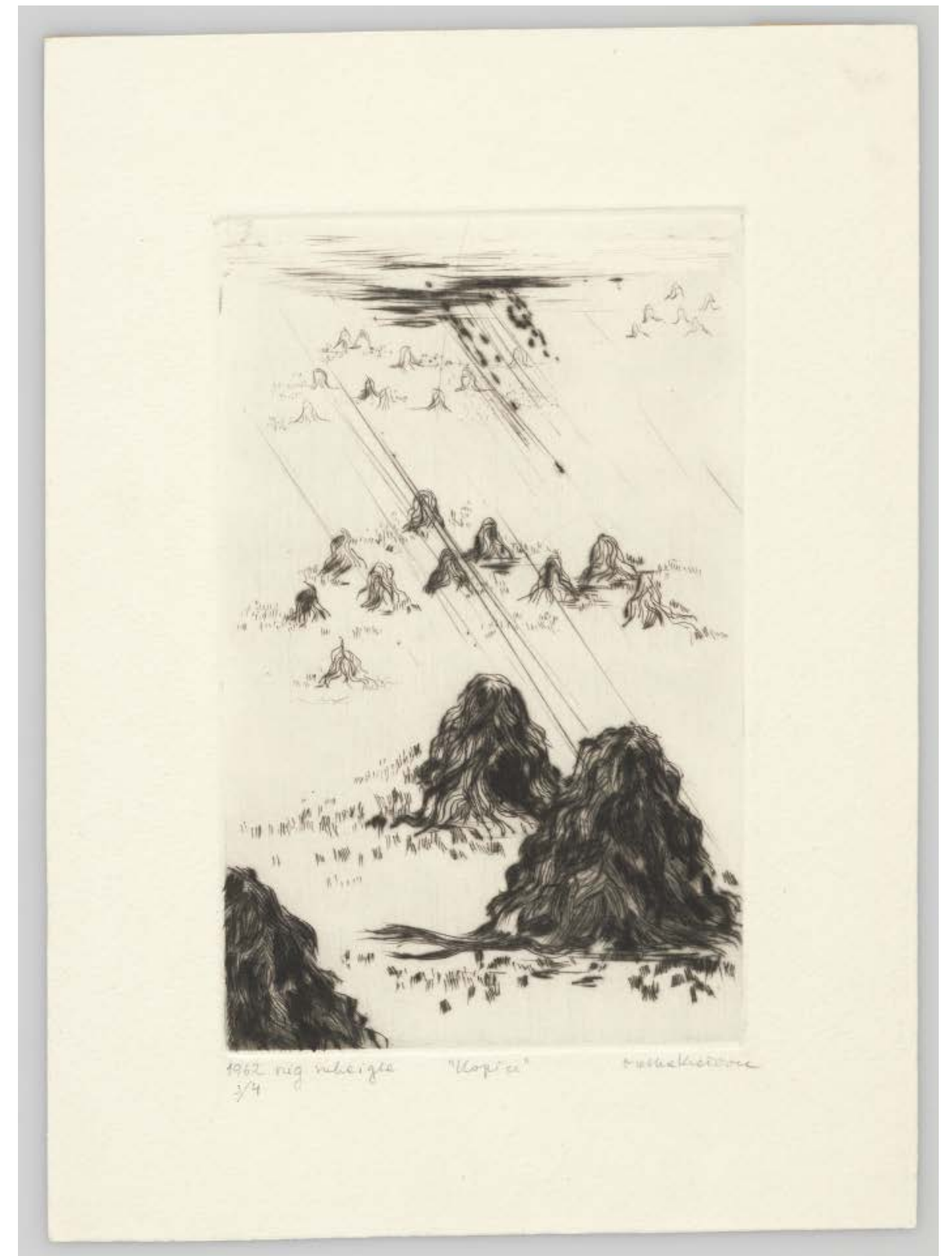

³ Meta GABERŠEK PROSENC, *Metka Krašovec, grafika*, Mali razstavní salon Rotovž, Maribor 1976, brez pag.

⁴ Marijan TRŠAR, *Razvoj likovnovzgojnega usmerjanja na Akademiji za likovno umetnost (avtorski razmislek)*, pogl. *Grafika, v: 50 let Akademije za likovno umetnost: ALU 1945–1995*, Ljubljana: Akademija za likovno umetnost, 1995, str. 59.

V grafično ploščo je avtorica ujela motiv podeželja. Da gre za kopice, je določila z naslovom, a ni definirala, ali gre za seno ali kaj drugega. Tudi prostora oziroma kraja ni definirala. Polje lahko le slutimo. Sicer je za njena dela značilno, da je hote puščala gledalcu svobodo pri določitvi kraja in časa dogajanja. Kopice so po skupinah razporejene v tri prostorske plane. Z njihovo velikostjo in sivimi odtenki je umetnica na popolnoma ploski površini ustvarila globino in perspektivo. V zadnjem planu so kopice zelo majhne, le orisane in postavljene vzporedno z nebom. Nebo je Krašovec definirala z oblaki, iz katerih padajo kaplje dežja, pa tudi dolge diagonalne črte. Te asociirajo na naliv. Pod oblaki v brezbarvni ploskoviti površini slutimo tla. Umetnica je bila znana po tem, da je v svojih delih ustvarjala atmosfero, z luščenjem bistvenega pa je gradila iluzijo prizora. V njenih zgodnjih delih je vedno prisotna radikalna poenostavitev. Drugi letnik študija na Akademiji je bil namenjen tehnikam globokega tiska, med njimi suhi igli. Krašovec je bila tudi odlična risarka in je risarsko znanje udejanjila tudi v grafiki. Suha igla je omogočala največjo podobnost risbi z ogljem. Profesor Riko Debenjak je študente grafike usmerjal k eksperimentiranju, raziskovanju ekspresivnih oblik in poudarjenemu nemodelacijskemu ploščenju.⁵ Zaradi ploskovitosti motiva podoba spominja na motive japonskih lesorezov.

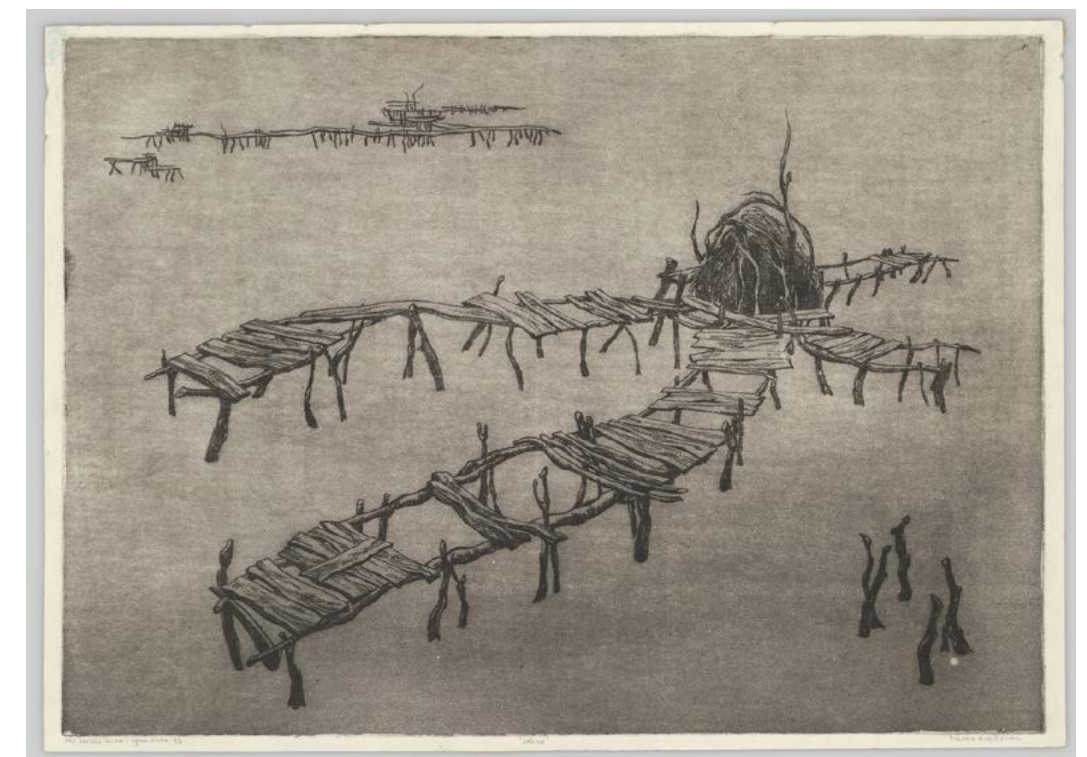
krajina, polje, kopice, seno,
dež, atmosfera, oblaki

Na obeh grafičnih listih je motiv Ulcinjskih solin v Črni gori. Že leto pred tema grafičnima listoma je Krašovec v strogi kompoziciji in premišljeni atmosferi (s soncem in oblaki) ustvarila dva motiva Ulcinjskih solin. Tokrat je motiv preobrazila iz pokončnega v vodoravnega in je z radikalno poenostavitvijo prostora ter atmosfere soline popolnoma izolirala od realnega sveta in ustvarila svet mrtve narave. V ploskovito podlago je vrisala linije brvi in kolib ter z njimi ustvarila dinamično razgiban geometrično-abstraktni vzorec. Z dolgo črto na horizontu je na prvem grafičnem odtisu še vzpostavila razmerje med morjem in nebom, na drugem pa je črto nadomestila z dodatnim nizom brvi. Za avtoričine upodobitve je značilno, da je z naslovom določila kraj dogajanja, ki ga sicer iz samega motiva ni mogoče razbrati. Prav tako ni mogoče definirati časa dogajanja. Upodobljeni predmeti ne stojijo na tleh, temveč lebdiijo v abstraktnem prostoru časa. Občutek lebdenja upodobljenih predmetov je značilnost njenih zgodnjih del. Tu bi lahko iskali povezavo z neprestanim seljenjem iz kraja v kraj v otroštvu, zaradi česar, kot je zapisala sama, ni nikjer pognala korenin.⁶ Tehnika *verniss mou* ji je omogočila mehko, zrnato linijo. Avtorica je z mešanjem te grafične tehnike z akvatinto dosegla končni rezultat, podoben lavirani risbi. Grafika *Ulcinjske soline* (1963) je bila razstavljena na njeni prvi samostojni razstavi leta 1968 v Galeriji Kolarčevog narodnog univerziteta v Beogradu, o čemer pričata tudi napis in žig na hrbtni strani enega izmed grafičnih listov.

soline, koliba, Ulcinj, Črna gora,
most, brv, krajina

6 Ulcinjske soline, 1963, *verniss mou*, MK 12

7 Soline, 1963, *verniss mou* in akvatinta, MK 13

Grafika je nastala po litografiji francoskega slikarja, grafika, kiparja in karikaturista Honoréja Daumiera (1808–1879). Gre za kopijo po eni izmed njegovih gledaliških karikatur iz serije *Les Comédiens de Société*. Litografijo z naslovom *Rappelés avec enthousiasme!* je 1. maja 1858 objavil pariški časnik *Le Charivari*.⁷ Litografija je tista grafična tehnika, ki je zaradi hitrosti tiskanja in visoke naklade omogočila časopisno ilustracijo. Igralca, moški in ženska, se klanjata navdušenemu občinstvu. Pri Krašovec je motiv prezrcaljen, kar je značilnost grafičnega odtisa, pri katerem se zamenjata leva in desna stran. Krašovec je tudi delala na drugačnem formatu. Pri kopiranju je umetnica izvirni motiv tudi reducirala na najnujnejše. Tako je na njenem odtisu manj gledalcev, ob igralcih pa sta upodobljena le najvidnejša predmeta, šopek in svečnik. Tudi figuri sta upodobljeni bolj skicozno in ne sledita vsem potezam na plošči francoskega avtorja. Krašovec je grafiko izdelala v zadnjem letniku dodiplomskega študija, ko je bilo po študijskem programu na vrsti spoznavanje litografske tehnike v vseh različicah risanja na kamen z litografsko kredo, litografskim svinčnikom in mastnim tušem. Bila je vešča risarka, kar je prišlo do izraza tudi tu. Osredotočila se je na obe figuri in ju gradila s svetlimi ter temnimi kontrasti. Gledalce je le orisala. Kompozicija in risba sta kontrolirani ter omejeni s francosko grafično predlogo, zato avtoričinih osebnih likovnih značilnosti, ki so v tem času že vidne v drugih študijskih grafikah, tukaj ni. Gre za študijo, ne izdelek, saj je bila prva naloga vedno kopiranje starih mojstrov, in hkrati za prvo umetničino litografijo, kjer se je s tehniko šele seznanjala.

figura, ženska figura, moška
figura, oder, občinstvo, gledališče,
svečnik, kopija, zavesa, poklon,
cvetje, avditorij

Pred nami je dokolenski avtoportret umetnice. Celopostavna figura je pogosta študijska naloga na akademijah. Lik je izgradila s sivimi in belimi odtenki iz temnega ozadja. Svojo dolgo, sloko postavo je od temnih tonov ozadja ločila tako, da jo je orisala s temnejšo črto. Figura zajema skoraj celotno površino grafičnega lista. Upodobljenka je obrnjena proti nam. Okrog nje slutimo prostor, ki pa je skrit v temnih odtenkih in ostaja nedefiniran. Za avtorico je značilno, da v svojih delih ni definirala časa in prostora in je pustila gledalcem, da si ustvarijo svojo podobo. Umetnica se je upodobila realistično. Iz teme ozadja in figure izstopajo ozek obraz in obe roki, ki z belino izstopajo. Na obrazu lahko razberemo njene poteze. Hkrati je svojo postavo in oblačilo popolnoma abstrahirala. V načinu upodobitve figure se čuti naslon na avtoportrete njenega profesorja za slikarstvo Gabrijela Stupice. Roki sta nenavadno dolgi. Pri tem je zanimiv detajl desne roke, ki je upodobljena izven razmerij in pravilne perspektive. S komolcem desnice se figura naslanja na »okvir« svojega prostora oziroma na desni rob grafičnega odtisa. Ker je črna barva na več mestih presegla robove litografskega odtisa, se zdi, da upodobljenka s komolcem desnice presega svoj okvir in sega v prostor k nam. Krašovec je sočasno ustvarjala in gradila svojo umetnost v slikarstvu in grafiki ter obe polji svojega ustvarjanja tudi prepletala z upodabljanjem enakih motivov in načini upodobitve. Drža upodobljenke je statična, umirjena in spominja na egipčanske figure. Umetnica je bila navdušena nad egipčansko umetnostjo. Že v času študija je obiskala Egipt.⁸ Litografija je nastala v zadnjem letniku dodiplomskega študija.

avtoportret, celopostavni portret,
ženska figura, roka, obraz, okvir

Črno-bela litografija nas preseneti z navidez abstraktnim motivom, ki ga je umetnica razdelila v dva prostorska plana. Spodnji pas zaključuje črna, rahlo navzdol ukrivljena črta. Zaradi neravne črte deluje, kot da bi zgornji del lebdel nad spodnjim. Lebdenje predmetov v abstraktnem prostoru je tudi ena izmed avtoričinih značilnosti zgodnjega opusa. Sama je poudarila, da ni nikjer pognala korenin, in ta neukoreninjenost se kaže v lebdečih predmetih v njenih delih. Zgornji del je svetlejši, ploskovit in ima različne prevrtanine: v obliki polkroga, kroga in dveh lin. Te odprtine svetlo ravno ploskev opredelijo za zid. Večja odprtina deluje kot vhod, morda portal v cerkev ali grad. Nad njim je okroglo okno, morda rozeta. Glede na polkrožne zaključke portala in ostalih odprtin gre lahko za detajl romanske cerkve. Spodnji del grafičnega odtisa je pokrit s temnimi madeži in označuje tla. Tu lahko med temimi madeži razpoznamo figuro. Vsekakor pa reducirani motiv arhitekturnega detajla in abstraktnega prostora pred njim spominja na metafizične prostore predstavnika italijanskega metafizičnega slikarstva Giorgia de Chirica. Z luščenjem bistvenega je avtorica dosegla iluzijo prepisa resničnosti, kar je značilno za njene vedute, ki so nastale v študijskem obdobju.⁹ Prav v tem času je razvila tudi upodobitve, pri katerih ni opredelila časa in kraja dogajanja. Podoba deluje mrtvo, brez življenja. V motivu čutimo skrivnostnost in tišino. Celota deluje ekspresivno.

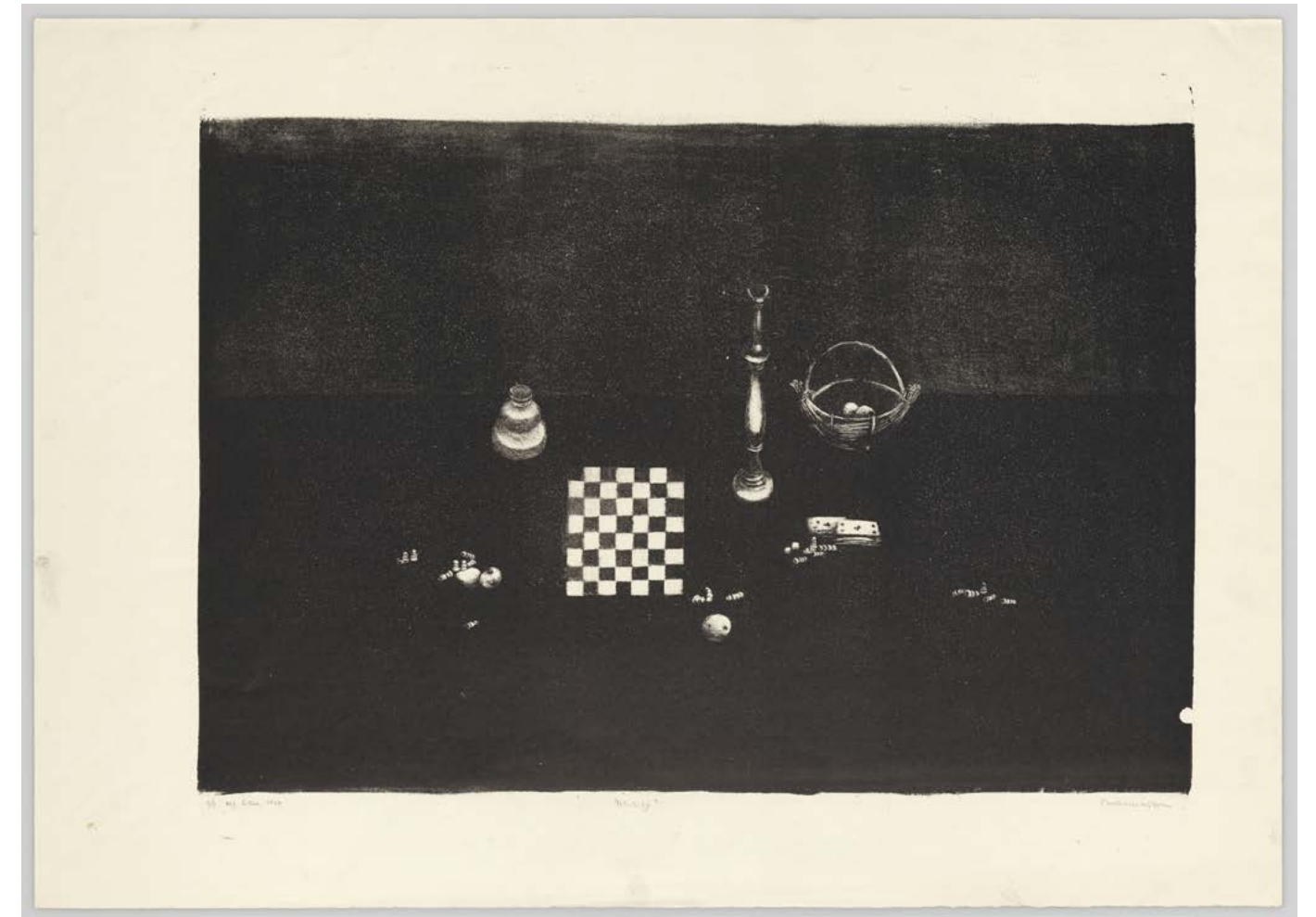
veduta, mesto, hiša, vrata,
portal, tla

Umetnica je na grafični list ujela mestno veduto. Motiv je postavila v metafizični prostor, v katerem čas in kraj dogajanja nista opredeljena. Z naslovom je sicer namignila na turistično obljudeno istrsko mesto, ki pa sameva v tišini. Za umetničine grafike tega časa je značilen motiv neobljudenih, radikalno poenostavljenih mestnih vedut.¹⁰ Veduta Pulja/Pule deluje kot tihožitje. Na podobi ni figur. Glede na temnejše odtenke sivin bi lahko šlo za nočni prizor. Krašovec je grafično podobo razdelila na dva dela. Na spodnjem delu je tla označila s temnimi lisami, na zgornji tretjini odtisa pa je upodobila niz strnjenih hiš. Njihovi gabariti segajo do zgornjega roba slikovnega polja. Očišče je visoko, prizor vzbudi vtis klavstrofobičnosti. Stavbe so upodobljene skoraj ploskovito s ponavljajočim se vertikalnim členjenjem fasad. Poudarjenih je nekaj stolpičev in dve pokončni odprtini, morda okni ali dvoje vrat. Drugih detaljev ni, zato zgornji del deluje kot toga, abstraktna, ekspresivna gmota, ki jo razgibajo številni dimniki. Zaradi temnejših, abstraktnih tal in kontrasta s svetlejším razgibanim pročeljem je ustvarjen vtis, da veduta lebdi nad tlemi. Lebdenje predmetov v abstraktnem prostoru je prav tako ena izmed značilnosti zgodnjega opusa umetnice. Krašovec je sama poudarila, da ni nikjer pognala korenin, in ta neukoreninjenost se kaže v lebdečih predmetih v njenih delih.¹¹ V času študija sta jo zanimali predvsem abstrakcija in ploskovitost, s katerima je gradila atmosfero. Z luščenjem bistvenega je sicer vseeno ustvarila iluzijo prostora, kar je dosegla predvsem s stopnjevanjem in zgoščevanjem temnih madežev tal proti arhitekturi v ozadju in razgibanostjo hišnih fasad.¹² Gledalcu je pustila, da si sam ustvari dokončno podobo. Litografija je nastala v zadnjem letniku dodiplomskega študija na Akademiji. Bila je razstavljena na razstavi *Graphik der Studenten ... (Študentska grafika ...)* na šoli Staatliche Hochschule für Bildende Künste v Braunschweigu leta 1967, na kateri se je predstavila ljubljanska ALU s študentskimi grafičnimi deli.¹³

veduta, mesto, hiše,
dimnik, okno, vrata

Litografija je nastala v četrtem letniku, v času zaključevanja dodiplomskega študija pri profesorju Gabrijelu Stupici. Pri njem je študij nadaljevala še na slikarski specialki. V abstrakten prostor so postavljeni raznovrstni realistično prikazani predmeti v uravnoteženi kompoziciji. V tem času se je umetnica pogosto ukvarjala z motivom tihožitja, sestavljenega iz vsakdanjih predmetov: šahovnice, svečnika, košare, posode in zložljivega noža. Abstraktno ozadje je razdeljeno na spodnji temnejši in zgornji svetlejši del, s čimer je prostor vsaj rahlo označen. Spodnji del je miza, na kateri stojijo predmeti, a umetnice definiranje prostora in kraja dogajanja ni zanimalo, kot velja tudi sicer za njene grafike. Krašovec je s predmeti, ki so stilizirani v oblikah geometrijskih likov, v sploščenem abstraktnem prostoru ustvarila globino in jih s svetlejšimi odtenki sivine ločila od črnega ozadja. Že tu lahko zaznamo njeno ambicijo doseči abstraktno sliko s figuralnimi sredstvi, kar je bilo njen cilj pozneje.¹⁴ V času študija je istega leta nastala še ena različica tihožitja, na kateri so predmeti kompozicijsko svobodneje razporejeni. V abstraktni prostor so postavljeni tako, da dobimo občutek, da v njem lebdi. Lebdenje oziroma neukoreninjenost predmetov lahko povežemo z neprestanimi selitvami iz njenega otroštva. Kot je dejala sama, ni nikoli pognala korenin.¹⁵ Nagnjenje do uporabe simbolnega jezika v svetu mrtvih predmetov je umetnica že pokazala kot izpovedni predznak, ki ga je v času grafične specialke (1968–1970) selila v barvne grafike.

tihožitje, predmet, šah, svečnik,
košara, miza, nož, posoda

Na rdeči podlagi je upodobljena figura. Ob figuri je predmet, ob njem pa še nekaj spontano vrezanih črt. Abstraktno grafiko je avtorica poimenovala *Pad II* in namignila na padanje figure v breztežnostnem rdečem prostoru. Kljub breztežnosti in abstraktnosti prostora grafičnega lista se je umetnica vseeno držala nekaterih pravil kompozicije, ko je na primer s črno vodoravno črto, ki se ob stiku s figuro prekine, razdelila upodobitev na prostor zgoraj in spodaj. Hkrati je s koncem te, skoraj ravne črte, na katero je pripeta figura, pokazala na središče. Figura je s telesom skoraj diagonalno postavljena glede na format grafičnega lista. Orisane prsi namigujejo na ženski spol, sicer pa je podana abstrahirano, shematično, poenostavljeno in ploskovito. Deluje, kot bi lebdele – oziroma sledeč naslovu – kot da pada. Premišljeno igro figure in črte je Krašovec razgibala s svobodno naslikano črno vijugo na levi strani. Rdeča barva popolnoma prekriva grafični list, ob čemer dobimo občutek, da prehaja tudi v prostor onstran lista. Barva je ujeta v stilizirane ploskve figure in predmeta ter je nosilka celotne pripovedi. Umetnice ne zanimata figura in prostor, temveč ploskev in abstrakcija. Grafično podobo gradi v stilu ekspresivne figuralike, za katero je značilno naslanjanje na formalistične pridobitve abstraktnega slikarstva, ki ga je umetnica spoznavala med študijem v ZDA.¹⁶ Rdeča barva je bila značilnost del Metke Krašovec po letu 1969. Umetnica jo je interpretirala kot nosilko najglobljih čustev in ljubezenskih spominov.¹⁷ V njej je videla tudi premalo izkoriščen potencial, saj je menila, da doslej ni bila racionalno uporabljena, da sta v njej še neizkoriščeni čustvena evokacija in oblikovalna sposobnost. Tega obdobja se je avtorica spominjala kot obdobja velike sreče, dela, ki so nastala, pa je videla kot prostore ljubezni in spomine na ljubezen.¹⁸

abstrakcija, barva, rdeča, črta,
skica, figura, lik, predmet, lebdenje,
padanje, gravitacija, ploskovitost

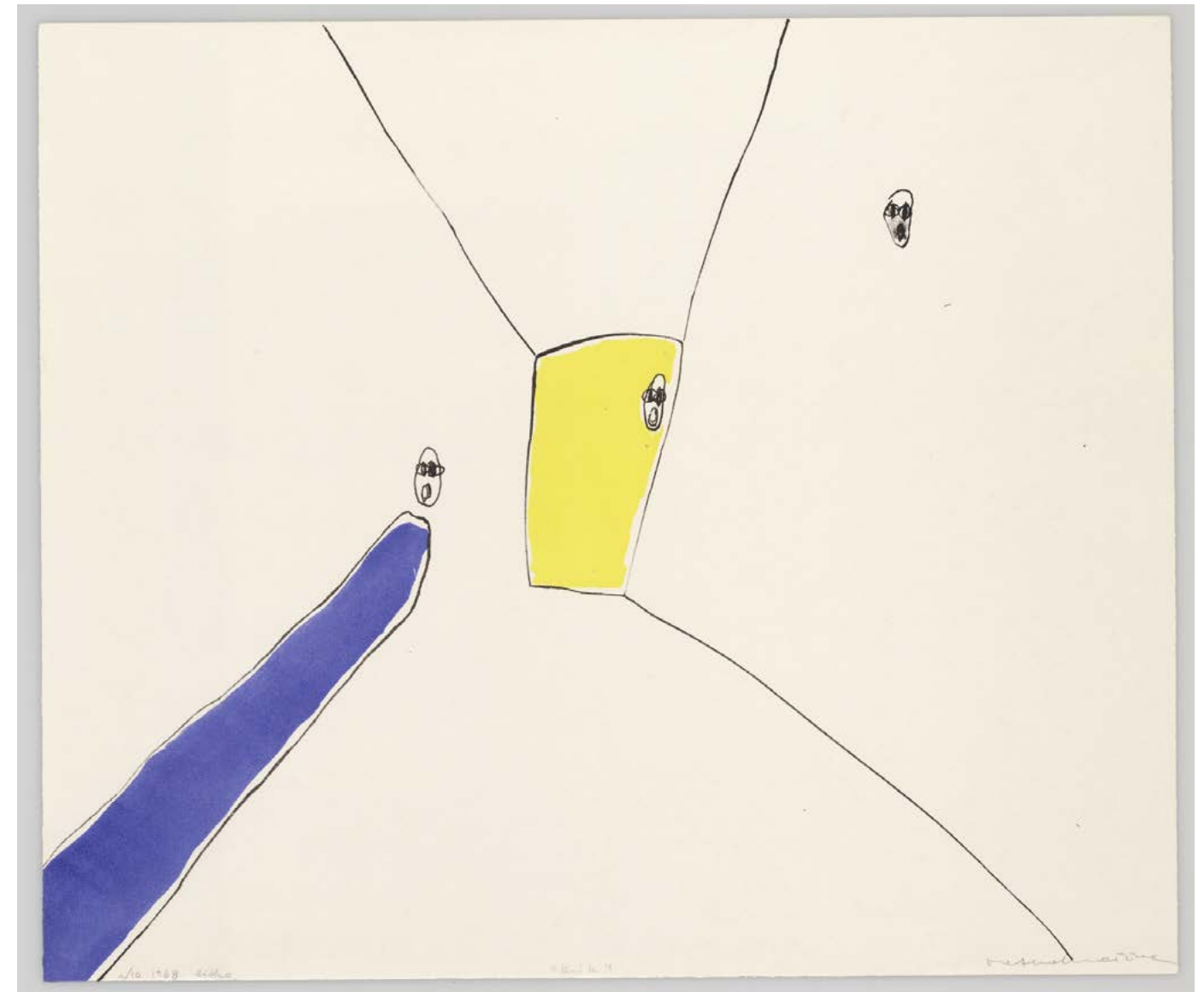
¹⁶ Brina TORKAR, R., *Ekspresivni figuraliki, Pojmounik slovenske umetnosti po letu 1945: pojmi, gibanja, skupine, težnje* (ur. Nadja Zgonik), Ljubljana: Študentska založba in Inštitut ALUO, 2007, str. 39.

¹⁷ Metka KRAŠOVEC, *Ogledalo, čas, v: Metka Krašovec* (ur. Andrej Medved), Ljubljana: EWO, 1994, str. 120.

¹⁸ Prav tam.

Bela površina grafičnega lista je s tremi črtami, ki sežejo do robov, razdeljena na tri asimetrične dele. Največje je polje na levi polovici lista, ki je diagonalno odrezana. Poleg treh črt sestavljajo likovno kompozicijo še figura, tri obrazne maske in geometrijski lik. Tri črte nakazujejo prostor v sicer abstraktni in ploskoviti podobi. Skupaj z rumenim likom spominjajo na pajkovo mrežo, v katero je ujet eden izmed obrazov. V levem polju je diagonalno postavljena abstraktna razpotegnjena figura. Obraz, ki ji pripada, se v diagonali še dvakrat ponovi. Z asketskimi figuralnimi sredstvi je umetnica ustvarila abstraktno sliko, ki spominja na heroične začetke abstraktne umetnosti pri Vasiliju Kandinskem. Leta 1968 je Aleksander Bassin za slovensko grafiko tega časa vpeljal pojem ekspresivna figuralika, ki opredeli tudi to podobo.¹⁹ Obrazne maske in razpotegnjena figura spominjajo na avtoportretne podobe iz opusa Gabrijela Stupice, njenega profesorja na slikarski specialki. Kljub ujetosti v navidezno mrežo figure lebdi v neskončnosti prostora, kar lahko povežemo z umetnico, ki se nikoli ni nikjer zares ustalila. Barvno litografijo je Krašovec ustvarila v času, ko je bila študentka na grafični specialki na Akademiji. Takrat jo je vodil prof. Riko Debenjak, ki je pri študentih podpiral nemodulacijsko ploščenje in ekspresivno oblikovno raziskovanje barvne grafike.²⁰ Krašovec je bila sicer prepričana, da bi bilo zanjo bolje, če bi lahko študirala pri Mihi Malešu, saj bi ta vplival na več prostorskega, odprtosti in barve.²¹ Na grafiki *Krik* je umetnica uporabila dve osnovni barvi, modro in rumeno. Barve so živahne, a uje v obrisnih ploskvah. Umetnica je to obdobje označila za čas dvojnosti. Na eni strani je želela ustvariti stopnjevanje tišine do krika, na drugi pa je skušala doseči odprtost, lahkotnost in neposredno prevodnost.²²

abstrakcija, figure, pravokotnik, črta, prostor, diagonala, rumena, modra

¹⁹ Brina TORKAR, R., Ekspresivni figuraliki, *Pojmovnik slovenske umetnosti po letu 1945: pojmi, gibanja, skupine, težnje* (ur. Nadja Zgonik), Ljubljana: Študentska založba in Inštitut ALUO, 2007, str. 40.

²⁰ Marijan TRŠAR, Razvoj likovnovzgojnega usmerjanja na Akademiji za likovno umetnost (avtorski razmislek), pogl. Grafika, v: *50 let Akademije za likovno umetnost: ALU 1945–1995*, Ljubljana: Akademija za likovno umetnost, 1995, str. 59.

²¹ Metka KRAŠOVEC, Ogleдалo, čas, v: *Metka Krašovec* (ur. Andrej Medved), Ljubljana: EWO, 1994, str. 116.

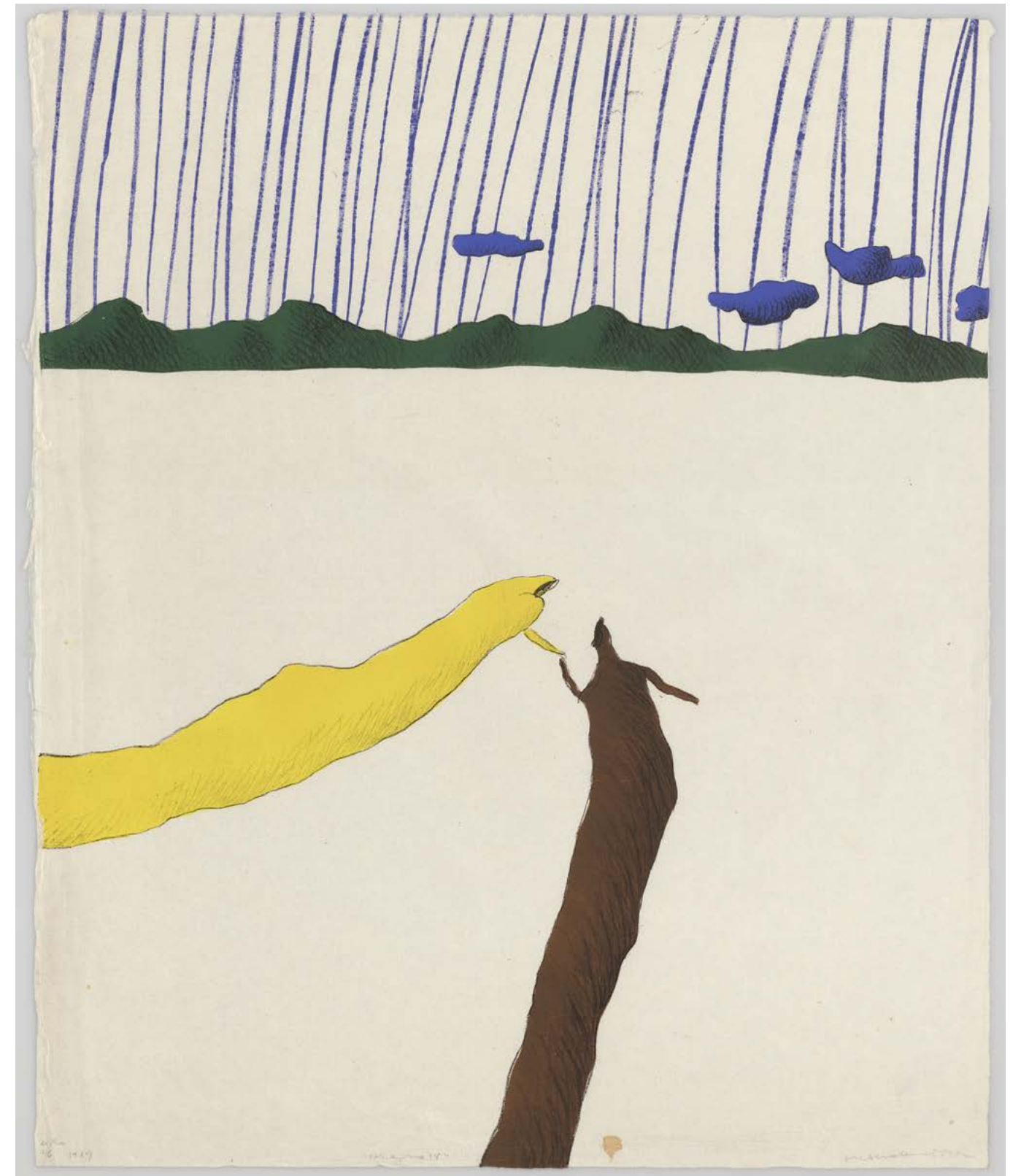
²² Prav tam, str. 117.

Avtorica je grafični list kompozicijsko razdelila na zgornji in spodnji del z zeleno formo, podobno hribovju. Na večjem spodnjem delu lebdita dve razpotegnjeni barvni silhueti, morda figuri ali pa senci. Ena je rumena, druga je rjava. Morda je temnejša, v zemeljskorjavem tonu, le senca, ki jo meče rumena figura, in je temnejši lik le spomin na ljubljeno osebo. Lika namreč stegujeta drug proti drugem shematično začrtani ročici, kot bi se želeli dotakniti. Podoba spomni na Michelangelov znameniti dotik na stropu Sikstinske kapele. Krašovec je rada upodabljala napeti trenutek, preden se stvari zgodijo. Gre za čustven, intimen trenutek. Umetnica je v zanimivo igro barv in form ujela iluzijo figur in intimnega, lebdečega plesa ljubezni. Barva je postala nosilka temeljne izpovedi. Tudi drugi objekti, na primer elementi krajine, oblaki in dež, so značilno poenostavljeni, abstrahirani, stilizirani in shematični. Nad ritmično-dinamičnim zelenim hribovjem so oblaki in dolge modre črte – iluzija dežja. Na grafičnem listu je abstraktno upodobljena domišljajska krajina. Podoba je nastala v času študija na grafični specialki pri prof. Riku Debenjaku, ki je študente usmerjal tudi v bolj osebno interpretacijo predmetnega in domišljajskega sveta.²³ Za avtoričin likovni jezik je značilno, da ne opredeljuje kraja in časa dogajanja, hkrati pa gre za enega izmed bolj pripovednih motivov študijskega obdobja. Umetnica se je izražala z živimi, vedrimi barvami, ki dajejo grafiki poleg plastičnega nadiha tudi dekorativno vrednost. To je bil tudi čas, ko je Krašovec želela doseči abstraktno sliko s figuralnimi sredstvi, kar ji je tu odlično uspelo.²⁴

figura, oblaki, dež, trava, zelena,
rumena, modra, odsev, senca, hribi

²³ Marijan TRŠAR, Razvoj likovnovzgojnega usmerjanja na Akademiji za likovno umetnost (avtorski razmislek), pogl. Grafika, v: *50 let Akademije za likovno umetnost: ALU 1945–1995*, Ljubljana: Akademija za likovno umetnost, 1995, str. 59.

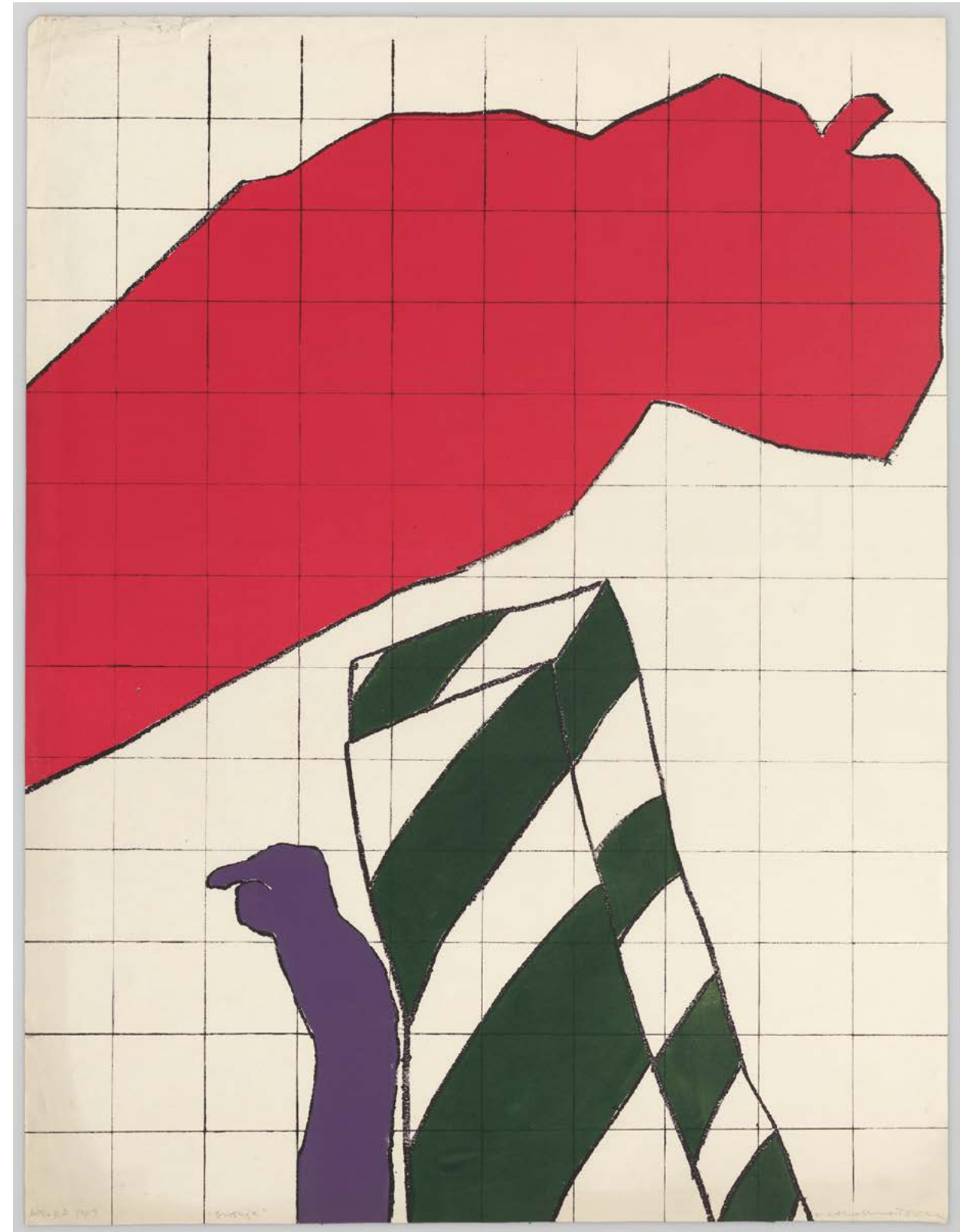
²⁴ Metka KRAŠOVEC, Oglledalo, čas, v: *Metka Krašovec* (ur. Andrej Medved), Ljubljana: EWO, 1994, str. 118.

15 Pokrajina IV, 1969, barvna litografija, MK 30

Slikovito sintezo podob sestavljajo liki in barve. Abstrahirani liki, od katerih se nekateri približujejo geometrijskim oblikam, drugi človeškim figuram in celo vsakdanjim predmetom, so ujeti v kvadratno mrežo. Vijoličasta, vijugasta silhueta spominja na figuro, kvadrast črtast predmet na stolpnico in rdeča podoba nad njima na rdeči oblak, delno celo jabolko. Predmeti nimajo senc in so obrisani s črno črto – kot bi bili lepljeni na podlago. S črto so tudi izolirani drug od drugega. Drug drugemu grozijo s svojo nestabilnostjo. Kvader se nagiba in naslanja na vijoličasti lik, zelenemu kvadru pa grozi rdeči oblak. Med liki je čutiti napetost in utesnjenost, ki je še poudarjena s stisnjenostjo prostora. Tako umetnica oblikuje nenavadno atmosfero, ki je značilna za njen študentski grafični opus. Žive, vedre barve dajejo grafiki poleg plastičnega nadiha tudi dekorativno vrednost. Vse na grafičnem odtisu je poenostavljeno, abstrahirano, stilizirano, shematično in ploskovito. Umetnice ne zanimata figura in prostor, temveč ploskev in abstrakcija. S sintezo barv in oblik skuša doseči trenutek največje napetosti, preden se nekaj zgodi. Tega obdobja se avtorica spominja kot obdobja velike sreče, dela, ki so takrat nastala, pa vidi kot prostore ljubezni in spomine na ljubezen. Leto 1969 pomeni tudi pomembno prelomnico v njenem slikarskem opusu, ko v ospredje pride rdeča barva, s katero v arhitekturnih prizorih in v ciklu plaščev išče trenutek največje napetosti, ko je tišina prignana do skrajnosti in se mora nekaj zgoditi (npr. *Tišina, Franciškanska cerkev*, 1970).²⁵

abstrakcija, predmeti, tihožitje,
kvader, pravokotnik, rdeče, zeleno,
mreža, kvadratki

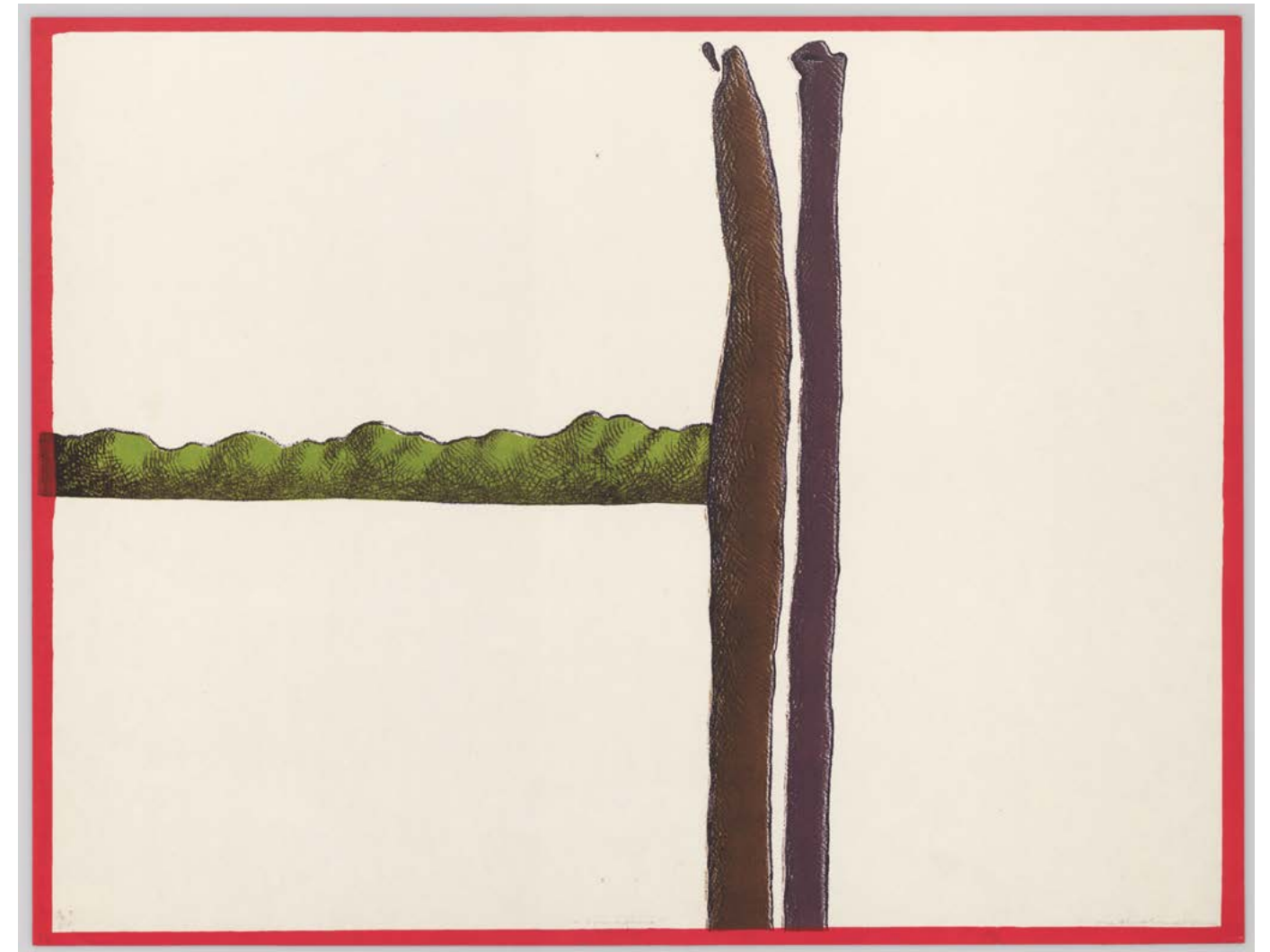

Leta 1969 je Metka Krašovec ustvarila serijo barvnih litografij z naslovom *Pokrajina*. Nastal je cikel abstraktnih podob, ki slikajo krajino z geometrijskimi liki in živimi barvami. Umetnica je v tem času raziskovala ploskve, razmerja med njimi in stremela k abstraktnosti. Tudi na tej podobi je umetnica z linijami, črtami in predmeti upodobila abstraktno krajino. Na beli podlagi so upodobljeni trije različni liki: vertikalno čez sredino grafičnega lista je postavljen perspektivno zasukan, zlat kvadrast lik, ki stoji pokonci, pod njim pa sta znaku za goro Triglav podobna lika v rdeči in modri barvi. Pokončni zlati lik spominja na metafizične figure italijanskega umetnika Giorgia de Chirica, barvni trikotni gmoti pa svojo ritmično pot nadaljujeta izven likovnega polja prek robov grafike. S podobo je avtorica za modernizem značilno presegla okvir grafičnega lista. Z modro in rdečo barvo stilizirana trikotna gmota (Triglav) na beli podlagi spominja na barve slovenske zastave. Liki, obrobljeni s črno črto, se z enim izmed svojih robov stikajo med seboj. Predmeti nimajo senc. Vse na grafičnem odtisu je poenostavljeno, abstrahirano, stilizirano, shematično in ploskovito. Žive barve dajejo grafiki poleg plastičnega nadiha tudi dekorativno vrednost. Delo je nastalo v času grafične specialke pri prof. Riku Debenjaku.

krajina, gora, Triglav, metafizika,
rdeča, modra, ploskovitost,
abstrakcija

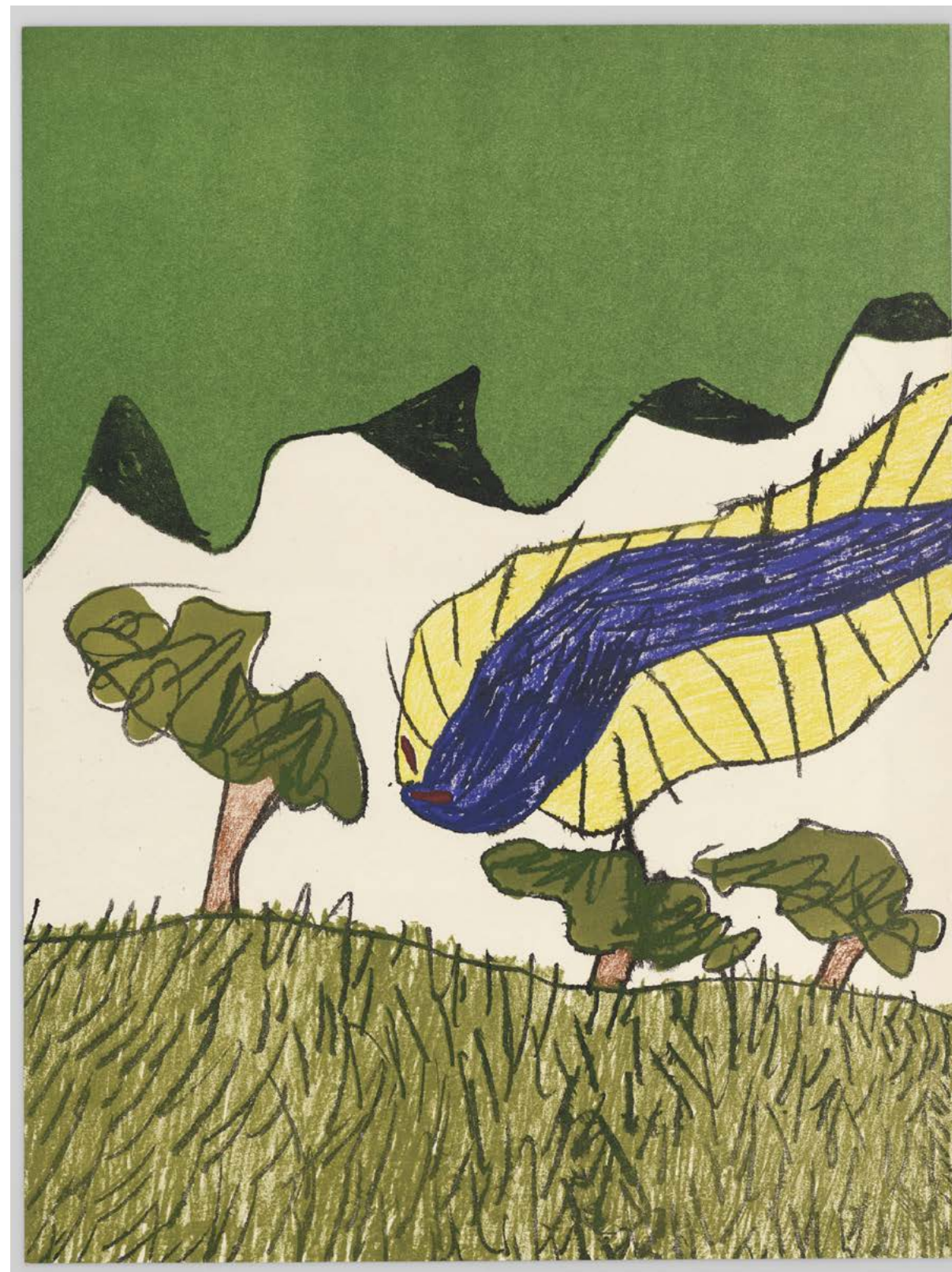
Na beli podlagi grafičnega lista so trije ozki barvni pasovi, ki nekaj abstraktno prikazujejo. Omejeni so z rdečim okvirjem, ki zaključuje pravokotnik lista. Horizontalni trak gre malo čez sredino grafičnega lista, kjer se stika z dvema vertikalama. Obarvan je z zeleno barvo in s svojo strukturo namiguje na gorovje. Navpični vertikali sta vzporedni, a razgibani, kot bi bili dve figuri, ki se sprehajata pred gorato krajino. Oba lika sta v rdečih odtenkih. V grafičnem opusu, ki ga je Krašovec oblikovala v času grafične specialke, so med pogostimi motivi krajine, v katerih stojijo s črto ali odebeljeno linijo volumna nakazni pari figur. Podobe je avtorica skrčila na minimum. Liki nimajo sence. Od občutka lebdenja jih ločita pritrjenost z ravno linijo hribovite krajine na levi rob in ujetost v rdeč okvir, s katerim je avtorica potiskala robove grafičnega lista. V podobi se že kaže avtentičen stil Metke Krašovec. Na grafičnem listu vlada kompozicijska uravnoteženost oziroma strogo kontroliran, racionalno grajen in s čustvenostjo prežarjen likovni svet.²⁶ Ne glede na dobro premišljeno kompozicijo likov pa par stoji v abstraktnem prostoru, ki nakazuje brezosebnost obdajajočega sveta.²⁷ Od vsega je še najbolj določeno in razpoznavno gorovje, ostalo je umetnica prepustila gledalčevi domišljiji. Umetnica je z redukcijo krajine poudarila izgubljenost in odsotnost, hkrati pa tudi povezanost likov in medsebojno odvisnost. Rdeča barva in njeni odtenki so umetnici simbolizirali ljubezen in spomine na ljubezen.²⁸ Tu lahko rdeč okvir razumemo kot ječo ali pa – ravno nasprotno – žarčenje privzdignjenega občutenja, ki povezuje par.

krajina, zelena, črte, vzporednost,
bela, prostor, praznina, gorovje, lik

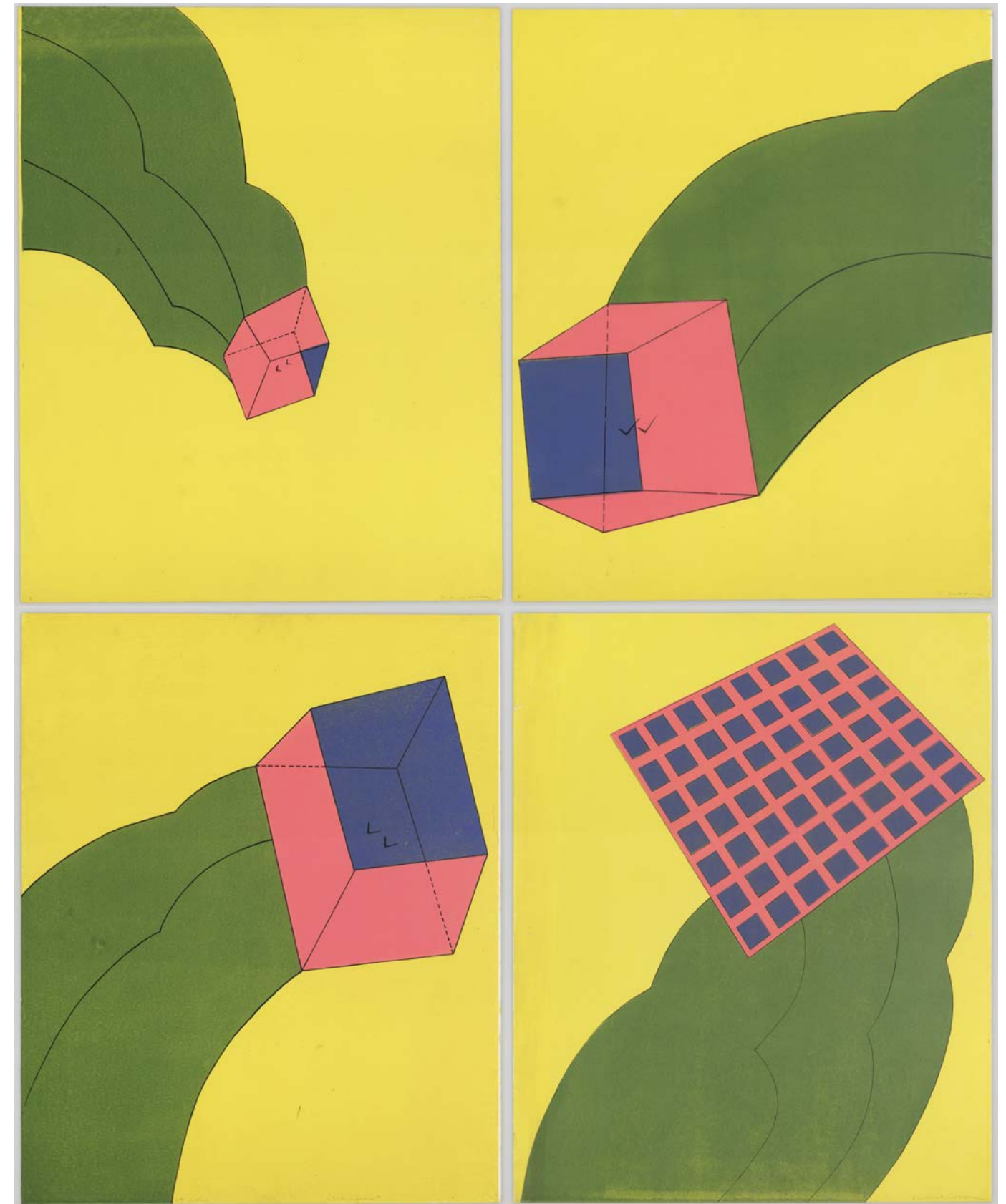
Pokrajina VI je med vsemi barvnimi litografijami, ki jih je Metka Krašovec upodobila v času grafične specialke na Akademiji, najbolj konvencionalno zasnovana in hkrati motivno izpovedna. Gre tudi za oblikovno in barvno zelo zapolnjen in zaprt prostor, kar sicer ni značilnost njenih grafik. Umetnica loči grafični list na tri plane. V spodnjem, na zeleni ploskvi, ki je črtkasto členjena s kratkimi črnimi potezami, je nakazala travnik, na obzorju katerega stojijo tri drevesa. Ta so del srednjega plana in so upodobljena shematično, a jih oblika krošenj in debel še označuje za prepoznavne predstavnike svoje vrste, listavce. Proti njim z desnega roba pada popolnoma abstraktna, organična, vijugasta gmota, sestavljena iz rumenih, črtastih »kril« in z modro zapolnjenega bolj okroglastega jedrnega lika. Deluje, kot da je modri lik prekril rumeno, črtkano površino, in prav zato si lahko v tej dvobarvni gmoti predstavljamo oblak, ki je le delno prekril sonce, od katerega vidimo žarkovje (črte). Med še delno realistično označenimi in na zemljo pritrjenimi drevesi ter popolnoma abstraktno, celo lebdečo rumeno-modro gmoto na nebu v srednjem pasu nastane kontrast, ki bi ga lahko brali tudi kot intimni boj študentke med realistično in abstraktno izrazno potjo. V zgornjem pasu podoba je velika zelena gmota. Obrnjena bi kazala podobo razgibanega gričevja. Avtorica določene doline celo osenči, s čimer pridobijo dimenzijo globine, kar je redkost, ki ni značilna za njena študentska grafična dela. Zelena, hribovita gmota s svojim volumnom pritiska na krajino pod seboj. Podoba ni zaključena z mejami grafičnega lista, temveč se zdi, da se linije krajine nadaljujejo v neskončnost prek njegovih robov. Zaradi zelenega travnika spodaj in zelene gmote zgoraj bi lahko morda podobo po pomoti tudi obrnili in tedaj bi strogo kontroliran, racionalno grajen, s čustvenostjo prežarjen likovni svet postal neuravnotežena, nadrealistična, fantastična podoba krajine.

drevo, krajina, oblak, deblo,
trava, prostor, tesnoba, senca

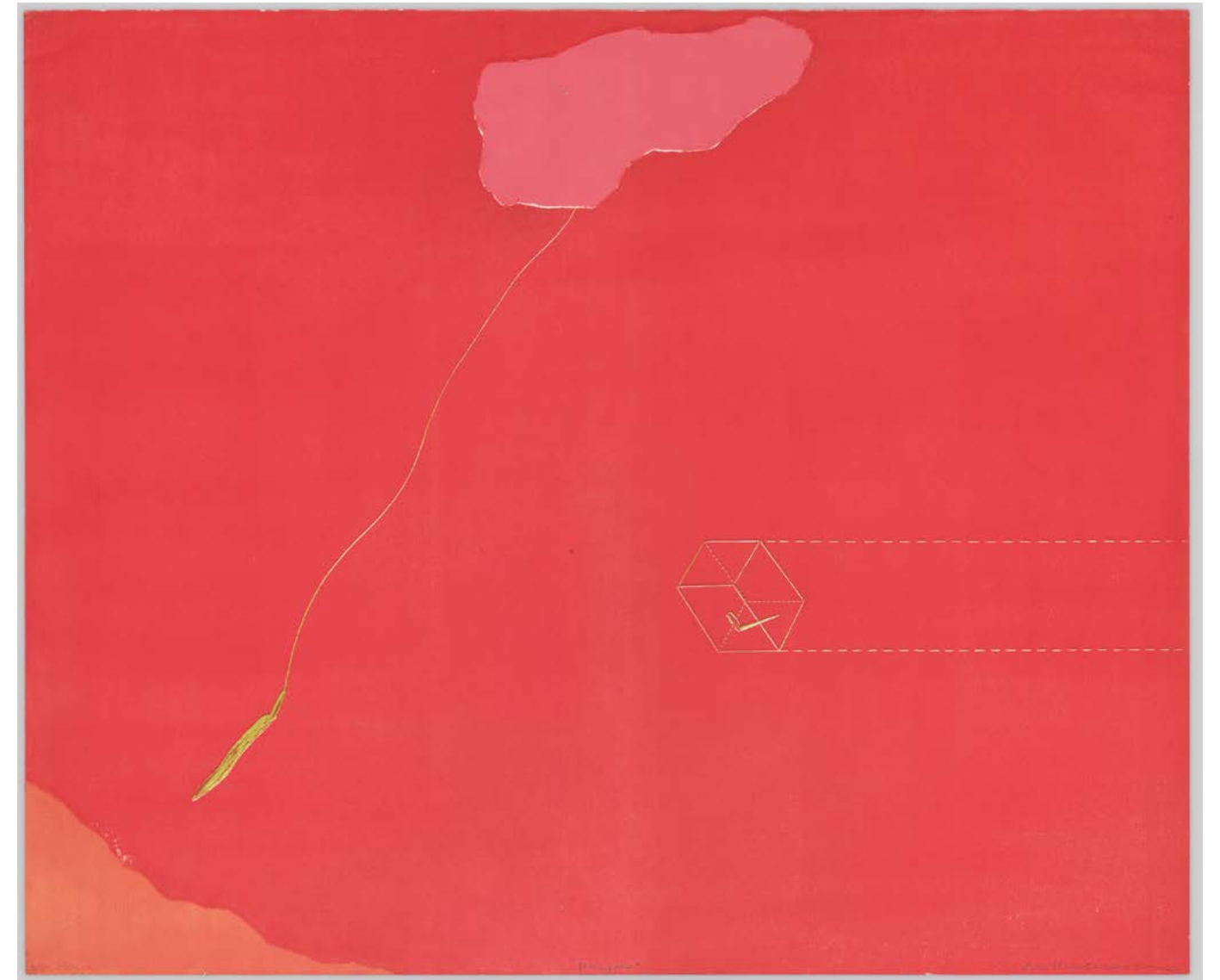
Umetnica je iz štirih samostojnih grafičnih listov sestavila veliko kompozicijo v obliki pokončnega četrkotnika. Na vsako od štirih barvnih litografij, ki sestavljajo celoto, je postavila geometrično-abstraktno figuro na ploskovito rumeno podlago. Figure so dvodelne, sestavljene iz spodnjega dela organske oblike in zgornjega geometričnega. Spodnji zeleni pas je kot baza, ki je na treh odtisih zaključena z oranžno-modro kocko, na enem pa je gornji del v obliki mrežastega kvadrata. Ploskve geometrijskih teles in likov v zgornjem delu so v oranžno-rdeči in modri barvi, s čimer je ustvarjen intenziven barvni kontrast med različnimi polji. Med štirimi grafičnimi listi pokončnega četrkotnika ves čas poteka svojstven dialog abstraktnih oblik in različnih odtenkov komplementarnih barv. Ker so zelene baze vseh štirih figur prerezane z robom grafičnega polja, dobimo občutek premikanja in aluzijo na rep, ki je lahko komet ali pa spuščanje zrnja. Liki so ustavljeni tik pred trkom. Njihova sinteza in usmerjenost v center kompozicije ustvarja tridimenzionalnost v abstraktni ploskovitosti. Tu se tudi odlično odraža težnja umetnice po upodabljanju nenavadnih atmosfer, ustvarjanju svežine v le-teh in upodabljanju ploskve ter abstrakcije. Barva in oblika sta nosilki temeljne izpovedi. Barva je ujeta v stilizirane ploskve in daje grafiki poleg plastičnega nadiha tudi dekorativno vrednost. Metki Krašovec je uspelo s sintezo štirih barvnih litografij začrtati anonimnost in brezosebno obdajajočega sveta. Tako je iz več listov v zgodnjih osemdesetih letih sestavljala podlage za velikoformatne slike, ko je vzela devet papirjev plakatne velikosti in jih zlepila s selotejpom.

kvadrat, mreža, pravokotnik, lik,
oranžna, modra, zelena, rumena,
ploskev, barva

20,21,22,23 4 x (Pokrajina), 1969, barvna litografija,
MK 38, 39, 40, 37

V času umetničnega študija na grafični specialki je nastala serija grafik z naslovom *Pokrajina*, ki jih je umetnica označila s številkami. Njihova podobnost je v abstraktni zasnovi in ploskovitosti, ne pa tudi v podobnih motivih ali barvnih tonih. Grafični list je v celoti potiskan, zato deluje, kot da se barvni motiv nadaljuje tudi prek njegovih robov. Umetnica je zapisala, da je v slikarstvu leta 1969 prešla v novo obdobje, ko je njenim likovnim delom začela vladati rdeča barva.²⁹ Motive in ideje, ki jih je uresničila v slikarstvu, je sočasno prenesla tudi na grafične liste. S tanko risarsko, rumeno potezo je zarisala vijugasto črto in kvadratast lik, kot bi vrezala v kričeče rdeče in plosko ozadje. Sicer enotna rdeča površina grafičnega odtisa je tako na dveh mestih prekinjena z drugačnima barvnima odtenkoma: oranžnim v spodnjem levem kotu in svetlordečim na zgornjem robu lista. Grafike Metke Krašovec so v tem času blizu ameriškemu popartu, ki ga je umetnica spoznavala v času študija na ameriški univerzi. Na grafiki je čutiti anonimnost in brezosebnost obdajajočega sveta. Pokrajina govori v semiotičnem jeziku barvite geometrične abstrakcije. Krašovec je povedala, da skozi rdečo barvo sije spomin na ljubezen.³⁰ Barva je že od vstopa v grafično specialko nosilka umetničine temeljne izpovedi in daje grafikam tudi dekorativno vrednost.

rdeča, abstrakcija, krajina, črte,
kvader, madež, oranžna, svetlo rdeča

Na grafičnem listu sta v domišljjsko zeleno hribovito krajino postavljena dva barvita lika. Hrib z valovito diagonalo, ki teče od spodnjega levega proti zgornjemu desnemu kotu, ustvari poenoten prostor na spodnji desni polovici grafičnega odtisa. Figuri prek zelenega gričevja prehajata iz spodnjega polja krajine v zgornje polje, ki je aluzija na belo nebo. Vzporedno z diagonalno linijo zelenega hriba poteka zelo tanka črna črta, na kateri so skicozno in shematično pripeti pokončni, ozki, črni liki. Morda gre za silhuete ptic, morda krokarjev, ki opazujejo prizor. Še en niz jih stoji na robu zelene krajine. Te shematično začrtane podobe, razgibane v vse smeri, dajejo ploskoviti in umirjeni podobi dinamiko. Večji lik je vijoličaste barve, desni, manjši, pa rdeče. Lika sta v spodnjem delu zlepljena skupaj v dvojico in ne mečeta sence. Nagibata se vsak v svojo smer, kot bi se želela odtrgati od skupnega stika. Prisotna je radikalna poenostavitev. Avtorica je vzpostavila individualni sistem znakov in pomenov predmetov v arhetipski krajini, ki ga je brez poznavanja njenega življenjepisa težko interpretirati. V grafiki se kaže njeno stremljenje k doseganju koncepcije abstraktne slike s figuralnimi sredstvi.³¹ Zanimata jo abstrakcija in ploskev. Gre za delo, ki sodi v slog ekspresivne figuralike, za katero je značilen naslon na formalistične pridobitve abstraktnega ekspresionizma, ki ga je Krašovec spoznala na študiju v ZDA.³² Umetnica ustvarja nenavadno atmosfero podob, v kateri vlada svežina. Barva je tu nosilka temeljne izpovedi in hkrati daje podobi dekorativno vrednost. Avtorica se sooča z novimi koncepti poparta. Posebnost tega grafičnega lista je tiskan barvni okvir z v svobodnem ritmu menjajočimi se, kontrastnimi modrimi in rumenimi barvnimi polji. Figuri sta ujetnici tega okvirjenega abstraktnega krajinskega prostora, ki deluje brezmejno in brezčasno. Barvna litografija je nastala leta 1970, v času, ko je umetnica globoko v sebi začela slutiti, da bo nastopil trenutek slovesa od matere, ki je umrla 1973.³³ Ta njena slutnja o materini smrti se odraža v motivu odlepljenosti figur.

žalost, osamljenost, spomin, barva,
okvir, ptice, lik, figura, krajina,
rdeča, vijolična

31 Metka KRAŠOVEC, Ogledalo, čas, v: *Metka Krašovec* (ur. Andrej Medved), Ljubljana: EWO, 1994, str. 118.

32 Brina TORKAR, R., Ekspresivni figuraliki, *Pojmovnik slovenske umetnosti po letu 1945: pojmi, gibanja, skupine, težnje* (ur. Nadja Zgonik), Ljubljana: Študentska založba in Inštitut ALUO, 2007, str. 39.

33 Metka KRAŠOVEC, Ogledalo, čas, v: *Metka Krašovec* (ur. Andrej Medved), Ljubljana: EWO, 1994, str. 120.